

SPOLNE ZLORABE OTROK

DEFINICIJE (in pogostost spolnih zlorab)

- " Dejanje spolne zlorabe otroka je podano takrat, kadar odrasel človek ali mladostnik načrtno uporabi ali uporablja otroka za to, da se spolno vzburi ali/in da poteši svojo spolno slo. Odrasel človek je v odnosu do otroka zmeraj v položaju močnejšega. Otrok je majhen in neveden. Največkrat tej odrasli osebi tudi zaupa in/ali je celo odvisen od nje. Zato otrok ni sposoben svobodno odločati in zavestno sodelovati pri dejanjih, ki jih zahteva odrasli. Kadar pod temi pogoji pristane na sodelovanje, ni mogoče spregledati, kako zelo to škoduje njegovemu nadaljnjemu razvoju." (Frei, 1996: 12)
- "Spolno nasilje je vse tisto, kar človek doživlja kot nasilje in mu daje občutek, da je v funkciji drugega, da je njegovo telo le inštrument za zadovoljevanje potreb drugega. Je torej vse tisto, kar človek sam zase definira kot zlorabo." (Zaviršek, 1994: 152)
- Raziskava, ki je bila narejena v Sloveniji (Repič, 2006), kaže, da je bilo od vseh udeležencev v raziskavi (N= 261) 18% spolno zlorabljenih (N=46), kar pomeni, da je bila spolno zlorabljena povprečno vsaka šesta oseba. (Repič, 2008: 22)

OBLIKE SPOLNE ZLORABE

- **Golota** (Odrasli hodi gol po hiši pred vsemi družinskimi člani ali nekaterim od njih)
- **Nesramne pripombe** (Odrasli daje pripombe o spolnosti ali otrokovem telesu)
- **Slačenje** (Odrasli se slači pred otrokom)
- **Razkazovanje genitalij** (Odrasli otroku kaže genitalije in vanje usmeri otrokovo pozornost)
- **Opazovanje otroka** (Odrasli na skrivaj ali odkrito opazuje otroka, kadar se slači, kopa, se iztreblja ali urinira)
- **Fotografiranje otrok** (Odrasli fotografira otroka ali odkrito opazuje otroka v erotični poziciji)

- **Uporaba pornografije** (Odrasli kaže otroku pornografsko literaturo ali videofilme ali prisili otroka, da se udeležuje pornografskih aktivnosti)
- **Poljubljanje** (Odrasli dolgo in intimno poljublja otroka)
- **Otipavanje** (Odrasli otipava otrokove prsi, trebuh, genitalno področje, notranjo stran stegen ali zadnjico. Otrok lahko na podoben način otipava odraslega na njegovo zahtevo.)
- **Masturbacija** (Odrasli masturbira, medtem ko ga otrok gleda; odrasli gleda otroka, kako masturbira, odrasli in otrok opazujeta drug drugega, medtem ko masturbirata.)

- **Spolni odnos** (penetracija v vagino, zadnjico, prisiljenje otroka, da odraslemu liže spolovilo- ali obratno, vtikanje različnih predmetov v danko ali vagino,...)

ZAKONSKE DOLOČBE

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)

- "Vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja."

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (Ur.l. RS, št. 104/2009)

- Natančno določa naloge posameznega delavca

MITI

1. Nepoznane osebe so najbolj nevarne
2. Storilci so »bolni« in »perverzni«
3. Žrtve so navadno najstnice
4. Spolne zlorabe otrok so značilne za revne ali problematične družine
5. Otroci o spolnem napadu lažejo ali si domišljajo
6. Spolni napad na otroka je enkratni pojav
7. Spolni napad na otroka je ponavadi povezan z nasiljem
8. Storilec zagreši spolno zlorabo pod vplivom alkohola
9. Če se pogovarjamo z otroki o njihovi spolni zlorabi, se stanje le še poslabša. Če ne bomo problemov vlekli na dan, jih bodo otroci pozabili

STORILCI

- Spolno zlorabo vedno gledamo s pespektive moči.
- Storilec je lahko znanec, družinski član, prijatelj, intimni partner ali pa popolni tujec.

FAZE SPOLNE ZLORABE

- **Prvi poskus spolne zlorabe** (otroka preveri)
- **Ponovitev spolne zlorabe** (Storilec je v odnosih vse drznejši, otrok ga mora zadovoljevati na vse možne načine)
- **Spolna zloraba kot sestavina odnosa** (Spolne zlorabe so vse pogostejše, pride tudi do posilstva. Storilec zavaja otroka z materialnimi sredstvi, ga prepričuje, da je to dogajanje normalno, mu grozi ali ga kako drugače izsiljuje.)
- **Razkritje storilca** (Ponavadi takrat že dolgo niso več otroci, saj pogosto o zlorabah spregovorijo v srednji šoli.)

POSLEDICE SPOLNE ZLORABE

- **KRATKOROČNE:**
- **Čustvene težave** (otrok je na splošno bolj boječ, preplašen, žalosten, ima občutke sramu in krivde, nima dobrega mnenja o sebi in zaupanja vase, pogosto izraža jezo in sovražnost do ljudi okoli sebe, sovražen je do sebe, ne zaupa ljudem)
- **Telesni znaki** (poškodbe, podpludbe, otekline v predelu spolnih organov, prsi, zadnjice, na notranji strani stegen, vnetja spolnih organov, spolne bolezni, pri starejših deklicah nosečnost)
- **Psihosomatske težave** (bolečine v trebuhu, težave v prehranjevanju (anoreksija, bulimija, bruhanje), močenje postelje, problemi s spanjem (nočne more), težave z dihanjem (pretirano ali preplitko dihanje), glavoboli,..)
- **Učne težave** (otrokov uspeh se lahko nenavadno poslabša ali bistveno izboljša, ne more se zbrati, ne more biti dalj časa pozoren na določeno stvar, vsebino, lahko postane bolj nepazljiv, zmeden)
- **Socialno vedenjske težave** (strah pred dotikom drugih ljudi, otrplost- otrok se ne upa ganiti, ne upa se sleči, ali pa se sleče ob neprimernih situacijah, ne upa se leči na hrbet, kaže preveč odraslo vedenje, pretirano skrbi za druge, izogiba se družabnih in šolskih aktivnosti, postane lahko zelo občutljiv, lahko postane tudi agresiven do drugih in do sebe (maltretiranje otrok in živali), moteni so odnosi z vrstniki (ne družijo se z njimi, nima prijateljev, se ne razume z vrstniki), lahko kaže močno potrebo po odvisnosti (od mame,..), lahko je poudarjeno preplašeno vedenje, beganje od doma, samopoškodovanje in poskusi samomora)
- **Pretirano ukvarjanje s spolnimi vsebinami, spolnim vedenjem** (namigovanje na spolne aktivnosti, močan interes za spolnost, pretirano samozadovoljevanje, pretirana spolna radovednost, prezgodaj razvite spolne igre in znanje o spolnosti, pri starejših otrocih prostitucija in promiskuiteta)

- **DOLGOROČNE**

- **Čustvene** (človek je lahko bolj boječ, preplašen, žalosten, potr, ima občutke sramu in krivde, nima dobrega mnenja o sebi in zaupanja vase, izraža jezo in sovražnost do drugih ljudi in tudi do sebe, nima zaupanja v ljudi, samomorilna nagnenja,..)
- **V obliki motenih medosebnih odnosov** (težave pri zaupanju drugim, ima občutke, da je izoliran, je nesiguren vase, težave pri navezovanju stikov z drugimi ljudmi, pri vzpostavljanju odnosov,..)
- **Oseba podoživlja travmatične spolne izkušnje iz svojega otroštva** (nočne more, vsiljujoče misli, spominske skoke v preteklost,..)
- **Kot spolne motnje** (spolna hladnost, motena vznemirljivost, strah pred spolnostjo,..)
- **V obliki vedenjskih težav in motenj** (zasvojenost z drogami, alkoholizem, motnje prehranjevanja (anoreksija, bulimija), prestopništvo, tudi sami spolno zlorablajo,..)

OTROŠKA SPOLNOST

- "Naravno in zdravo spolno raziskovanje v času otroštva je proces, v katerem otrok zbira določene informacije o spolnosti in svojem telesu prek raznih iger; v katerih se dotika, raziskuje in gleda svoje telo ali pa telesa drugega otroka." (Repič 2008:48)
- Spolnost je primerna stopnji otrokovega razvoja in je v različnih obdobjih različno intenzivna. Skozi vsa obdobja je masturbacija običajen pojav.
- Ob otrokovi masturbaciji so zelo pomembne reakcije okolja, saj bi ob negativnih reakcijah otrok dobil občutek, da je to nekaj prepovedanega in slabega. Vedeti moramo, da dotikanje svojega telesa in teles drugih pomeni učenje, ki je nujno na otrokovi poti.
- Prav je, da zaposleni v vrtcu na otrokovi starosti primeren način izvajajo spolno vzgojo in jih na ta način ozaveščajo tudi o prepoznavanju zlorabe.

KO OTROK SPREGOVORI...

- **Otroku morate verjeti**
- **Vzemite si čas**
- **Ostanite kolikor mogoče mirni**
- **Zagotovite otroku, kako prav je, da govori o zlorabi**
- **Pustite mu njegova čustva do storilca**
- **Zagotovite otroku, da veste, da za zlorabo ni kriv on sam**
- **Ne silite vanj z vprašanji (zakaj)**
- **Ne obljublajte mu ničesar, česar pozneje ne bi mogli izpolniti**
- **Ostanite na otrokovi strani**
- **Poiščite pomoč strokovnjakov**

KAM PO POMOČ?

- CSD
- POLICIJA (113)
- DRUŠTVO SOS TELEFON ZA ŽENSKÉ IN OTROKE ŽRTVE NASILJA (080 11 55)
- ZAVOD EMMA (080 21 33)
- ZDRUŽENJE PROTI SPOLNEMU ZLORABLJANJU (080 2880)
- DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO (01 43 44 822)
- BELI OBROČ SLOVENIJE (01 430 54 90)

PREVENTIVA V VRTCU

- PRIMER DELAVNIC:

1. **Spoznajmo svoje telo**

- pogovor (kaj vemo o našem telesu, razlike med nami, zakaj nam telo služi, skrb za telo)
- Otroške slikanice
- Obris telesa
- Opazovanje v ogledalu
- Deli telesa pod obleko
- Otroci se narišejo na list
- Poimenujemo dele telesa (pravilni izrazi!!)
- Oblečemo narisana telesa

Cilj te dejavnosti je, da otrok spozna svoje telo, čemu je namenjeno, kako skrbimo zanj, da spozna in poimenuje vse dele telesa predvsem pa je pomembno zavedanje, da telo pripada njemu (je njegovo).

2. Spoznajmo čustva

Pripravimo dve večji kocki. Na vsako stranico kocke napišemo čustvo (napišemo zato, ker ne znajo brati in jim prišepnemo kar piše). Uporabimo lahko naslednja čustva oz. počutja: sram, strah, veselje, jeza, ljubezen, žalost, krivda, sovraštvo, pogumen sem,...

Z otroki se najprej pogovorimo kaj so čustva, kaj jih povzroči in katera čustva poznajo. Razdelimo jih na dobra, slaba ali nenavadna- nepoznana čustva. Otroke razdelimo v manjše skupine in jim razdelimo tematske slikanice. Otroci iščejo obraze in poslušajo ugotoviti njihovo počutje. Pogovorimo se o njih, nato v tišini poslušamo notranji glas, ki nam pove kako se trenutno počutimo. Vsak otrok vrže kocko in s pantomimo pokaže čustvo, ki je napisano na kocki. Ko ostali otroci čustvo uganejo, otrok pove zgodbico kdaj se je tako počutil.

Cilj te dejavnosti je, da se pogovorimo o čustvih in kakšne situacije jih povzročijo. Pogovorimo se tudi o notranjem glasku, ki nam vedno pove, če kaj ni prav in, da ima vedno prav. Razložimo še, da včasih odrasli prepričujejo otroke, da bi se morali počutiti drugače kot se, ampak da morajo verjeti svojim občutkom. Pomembno je, da otrok svoja čustva prepozna in jim zaupa.

3. Prijetni, neprijetni in nenavadni dotiki

Otrokom preberemo zgodnico Tvoje telo pripada tebi (Cornelia Spelman: Your body belongs to you). Pogovorimo se o dotikih (navezujemo se na prvo dejavnost). V pomoč so nam naslednja vprašanja: kako in kje se dotikamo sebe (potem povemo, da se sami lahko dotikajo po intimnih delih in da to vzbuja prijetne občutke, vendar to počnejo ko so sami); kdo vse se nas dotika; ali se dotiki različnih oseb med seboj razlikujejo; kaj so prijetni, neprijetni in nenavadni dotiki; kateri so nam všeč in kateri ne; čigavega dotikanja ne prenesejo, ... Povemo jim, da se jih lahko na neprijeten način dotikajo tudi ljudje, ki jih imajo najbolj radi ter da jim imajo pravico povedati, da jim ni všeč in naj prenehajo.

Vsak otrok dobi obris golega dekliškega ali fantovskega telesa. Otroci s svojo najljubšo barvo pobarvajo dele telesa, na katerih imajo dotikanje radi. Z drugo barvico pobarvajo dele telesa, kjer ne želijo, da se jih dotika.

Cilj je, da otroci ločijo med dotiki, ki jih dovolijo in med tistimi, ki jih ne. Otrok mora sam razčistiti, kje dotike dovoli in kje ne.

4. Lepe in grde skrivnosti

Razložimo razliko. Lepe skrivnosti dajejo prijeten občutek (npr če imamo za mamico skrito darilo) in slej ko prej jih lahko povemo. Grde skrivnosti pa povzročijo žalost, bolečine, nas obremenjujejo, strašijo. Razložimo jim, da včasih kakšen človek želi, da ima z otrokom skrivnost, ki pa je grda (navežemo se na dotike). Lahko otroka prestraši, mu kupuje darila, samo da otrok ne bo izdal skrivnosti. Lahko povemo primere. Povemo jim, da morajo take skrivnosti povedati drugemu odraslemu (ali večim, če mu ne verjamejo), pa čeprav jih je strah kaj bo. Otroci lahko povedo komu bi zaupali grde skrivnosti. Poudarila bi tudi, da je pomembno, da vzgojitelj pove, da se mu lahko otroci na samem zaupajo (če ne upajo na glas, naj se mu na uho).

Poleg tega, da otrok loči skrivnosti na dobre in slabe je pomembno sporočilo, da ima pravico povedati slabo skrivnost (ali kaj drugega slabega).

5. Veliki in mali Ne

Pogovorimo se o pomembni besedi NE, o pravici reči ne in kdaj rečemo ne (otroci sami iščejo primere). Navežemo se na slabe dotike in povemo, če dotiki niso prijetni, imajo

pravico reči ne. V pomoč nam je lahko zgodbica o malem in velikem Ne (Frei 1996:85)

- Otroci odigrajo igro vlog in spoznajo intenzivnost izrečene besede ne (jakost glasu).
- Cilj delavnice je, da otroci spoznajo moč besede ne in predvsem to, da imajo pravico reči ne tudi odraslim osebam.

6. Kako se obranim tujca

Otroke vprašamo kaj bi naredili, če bi jih tujec povabil v avto ali bi jih nagovoril v parku. Pogovorimo se o nadlegovanju in jim predstavimo taktike. Pri vsaki taktiki uprizorimo prizor na katerega otroci odreagirajo. Taktike so:

- Kričanje (z njim pritegnemo pozornost drugih)
- Bežanje (vadimo skupaj s kričanjem tako, da otroci bežijo pred nami, mi pa jih poskušamo zgrabiti)
- Varnostna razdalja (vadimo na primeru kako blizu stojimo tujcu, ko se pogovarjamo z njim)
- Gluh na eno uho (če jih ogovarja tujec, se naredijo gluhe in gredo naprej svojo pot)
- Brcanje (kako brcniti tujca, ki te zgrabi)

Seveda moramo poleg vsega otrokom povedati, da ta ravnanja niso vedno ustrezna in da to uporabimo takrat, ko res občutimo močan strah. Najprej je potrebno poskusiti z bolj običajnimi reakcijami (npr.: prosim pusti me pri miru) in šele ko ta ne deluje, uporabijo zgoraj naštete.

Za konec: igrice kaj bi naredil, če bi.....

Medalje: znam prisluhniti srčku, pogumen sem in si upam povedati

LITERATURA

- Repič Tanja: Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje
- Jasminka Zloković, Olga Dečman Dobrnjič: Zaprte oči ne vidijo zla: trpinčenje, zanemarjanje in spolna zloraba otrok
- Ellen Bass, Laura Davis: Pogum za okrevanje: priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu
- Karin Frei: Spolna zloraba otrok- z odkrito besedo do varnosti

erjavsek.tanja@gmail.com

HVALA LEPA ZA POZORNOST!